

Dr. Rezi Elek

Szent-Iványi Ilona *Az egyezkedés lehetőségei. Adalékok a keresztény–iszlám vallásközi párbeszéd legújabb történetéhez* című doktori dolgozatának ismertetése¹

A kortárs keresztény teológia egyik legidősebb, „legtöbb teremtőerőt és ötletességet”, jó szándékot és toleranciát igénylő területe a világvallások közötti párbeszéd. Ennek a területnek egyik nagyon jelentős és izgalmas „szegletébe”, a keresztény–iszlám vallásközi párbeszéd legújabb történetébe enged betekintést nyerni Szent-Iványi Ilona lelkész, unitárius rendszeres teológus doktori dolgozata, melyet 2011-ben sikeresen megvédett a Budapesti Evangélikus Hittudományi Egyetem doktori iskolájában.

A doktori értekezés ismertetése és ajánlása a Keresztény Magvető olvasóinak egyfajta „tisztség adassék” tudatában történik, mert eddig az unitárius „vallásközönség” alig vett tudomást az elismerésre méltó munkáról, és sajnos mindmáig nem jelent meg nyomtatott könyv formájában. Pedig Szent-Iványi doktori értekezése igazán megérdemelné a publikálást. Ajánlom az egyházi illetékes testületek és személyek figyelmébe.

Szent-Iványi Ilona teológiai tanulmányait a Budapesti Evangélikus Hittudományi Egyetemen végezte, ahol egyetemi teológiai diplomát (MA), ezt követően az oxfordi unitárius teológiai főiskolán (Harris Manchester College affiliated with Oxford University) unitárius lelkészi oklevelet szerzett. Teológiai ismereteit 1986-ban tovább mélyítette a chicagói unitárius teológiai főiskolán (Meadville

¹ Szent-Iványi Ilona lelkész 2011. november 7-én védte meg *Az egyezkedés lehetőségei. Adalékok a keresztény–iszlám vallásközi párbeszéd legújabb történetéhez* című doktori értekezését az Evangélikus Hittudományi Egyetemen, és nyert doktori fokozatot.

Lombard Theological School member of the University of Chicago), ahol az erkölcszociológia és a folyamat-teológia (process theology) témakörei mellett, különös érdeklődéssel fordult a világvallások közötti párbeszéd elméleti és gyakorlati tanulmányozása felé.

Lelkészi szolgálatának állomásai: a nyolcvanas években ifjúsági lelkész, hitoktató, külügyi titkár, 1992–1998 között a budapesti Nagy Ignác utcai unitárius egyházközség lelkésze volt. 1994–2001 között a Magyarországi Unitárius Egyház főjegyzőjeként tevékenykedett.

2001–2006 között a Vallásszabadság Nemzetközi Társulatának (International Association for Religious Freedom – a továbbiakban: IARF) oxfordi központjában az európai régió képviselői és irodavezetői tisztséget töltött be. Legfontosabb feladatai: a vallások közötti párbeszéd előmozdítása, nemzetközi konferenciák szervezése, a vallásszabadság helyzetének nemzetközi elemzése.

1989-től kezdve számos nemzetközi konferencián és egyetemen tartott előadást: az Amerikai Egyesült Államokban, Kanadában, Indiában, Dél-Koreában, Japánban és Európa több országában. 2006 óta rendszeres meghívott előadója, résztvevője a magyarországi egyetemeken rendezett vallásközi-párbeszéd konferenciáknak, ebben a témában több publikációja jelent meg konferencia kötetekben, folyóiratokban.

Jelenleg a budapesti Pestszentlőrinci Unitárius Egyházközség lelkésze.

Szent-Iványi Ilona doktori értekezése hét fejezetet tartalmaz.

Az első fejezetben a vallásközi párbeszéd fogalomkörével, problematikájával és irányelveivel foglalkozik, figyelembe véve a nemzetközi keresztény közösségek, egyházi és vallásközi szervezetek koncepcióit (Egyházak Világtanácsa, II. Vatikáni Zsinat, a Vallások Világkonferenciája a Békéért, az IARF).

A második fejezetben a keresztény–iszlám kontextust a múlt és jelen tükrében vizsgálja. A keresztény–iszlám kapcsolatok történeti alakulását bemutatva igen figyelemreméltó Bernard Lewis és Edward S. Said neves iszlámkutatók vitájának ismertetése a párbeszéd akadályairól és lehetőségeiről, valamint a vitával kapcsolatos értékelések számbavétele. A fejezet igen értékes része a keresztény megközelítések hármasságának a bemutatása: exkluzív, inkluzív, pluralista irányzatok. A fejezetet az iszlám szentkönyvének, a Koránnak a tekintélyével foglalkozó újabb értelmezési elméletek zárják, kiemelve Cristoph Luxenberg álneven író német filológus, a sémi nyelvek neves tudósa és Karl-Heinz Ohlig német katolikus teológus álláspontjait, valamint az iszlámon belül jelentkező újabb értelmezési kísérleteket.

A harmadik fejezetben az iszlám helyzetét elemzi Európában. A szerző a fejezet bevezetésében a vallásszabadság európai helyzetképének történeti vetületé-

ben helyesen emeli ki az intolerancia következményeit az antitrinitárius Szervét Mihály esetére vonatkozóan, valamint az 1568. évi tordai országgyűlés vallásszabadságot biztosító határozatának történelmi jelentőségét. A nyugat-európai iszlám helyzetét részletesen elemzi Franciaországban, Németországban, Egyesült Királyságban, Hollandiában, de kitér a belgiumi és a dániai helyzetre is. A fejezet figyelemre méltó része az iszlám reformáció kérdéskörének bemutatása és következményeinek értékelése Nyugat-Európában. Az *iszlám jövője Európában vagy Európa jövője az iszlámmal* című alfejezet bővebb kifejtést is megérdemelt volna.

A negyedik fejezet kimondottan a németországi helyzetre figyelve elemzi a „jósomszédi kapcsolatokat” a keresztények és a muszlimok között. A szerző egy 2006-ban keletkezett német protestáns vitaanyagot vizsgált meg tüzetesen, amely elsősorban gyakorlati szempontok alapján elemezte a „jósomszédi kapcsolatok” lehetőségeit. Szent-Iványi gyakorlati helyzetelemzése azért is volt szerencsés, mert Németországban több mint négymillió muszlim él, elsősorban nagyvárosokban.

Az ötödik fejezetben két olyan fontos dokumentumot értékel, amelyek korunk vallásközi párbeszédének alakulását nagyban befolyásolták, és széleskörű nemzetközi visszhangra találtak. Az egyik dokumentum a keresztényeknek címzett ún. *Common Word* elnevezést viseli, amely 2007. október 13-án kelt, és amelyet 138 muszlim tudós írt alá. A másik nagyon fontos dokumentum a keresztény teológiai választ tartalmazza, az ún. *Common Word for the Common Good* című dokumentum. A szerző ebben a fejezetben nemcsak a nemzetközi vallási szervezetek, egyházak állásfoglalásait ismerteti a dokumentumokkal kapcsolatosan, hanem kitér az „egyéni keresztény válaszokra” is (John Esposito, Christian W. Troll, Karen Armstrong). Úgyszintén értékes a 300 keresztény tudós által aláírt dokumentum bemutatása is (címe: Isten és felebarát szeretete együtt, alcíme: Keresztény válasz az Egyezkedő szóra).

A hatodik fejezetet a dolgozat legértékesebb részének tartom. A fejezetben a szerző arra keresi a választ/válaszokat, hogy: Elősegítette-e a közeledést, a megbékélést a keresztény–muszlim párbeszéd? Szent-Iványi Ilona válaszait tudományos igényességgel körültekintően, megfontoltan, határozottan fogalmazta meg. Válaszait érdemes továbbgondolni.

A hetedik fejezetben a szerző a doktori dolgozatával kapcsolatos általános következtetéseit összegezte. Ennek természetesen részei az angol és a német nyelvű összefoglalók.

A szerző gazdag forrásirodalmat dolgozott fel, amelyet szakszerűen, tudományos követelményeknek megfelelően használt. A forrásirodalom jó útmutatót nyújt a keresztény–iszlám vallásközi párbeszéd iránt érdeklődők számára.

A Függelékben az arab nevek tudományos átírását, valamint a Common Word dokumentum magyar nyelvű részfordítását találjuk.

Szent-Iványi Ilona dolgozatának témavezetői: dr. Szentpétery Péter, a Budapesti Evangélikus Hittudományi Egyetem Vallás- és Társadalomtudományi Tanszékének, dr. Tüske László, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Arab Tanszékének szaktanárai. A szerzőt a téma kidolgozásában Stefan Schreiner és Johannes Lehnemann német professzoroknak a keresztény–iszlám párbeszéddel kapcsolatos felfogásai is segítették. A dolgozat letölthető a Budapesti Evangélikus Hittudományi Egyetem doktori iskolájának honlapjáról (http://teol.lutheran.hu/tanszek/driskola/szentivanyi_ilona-az_egyezkedes_lehetosegei.pdf)

Gratulálok Szent-Iványi Ilonának a doktori fokozat megszerzéséért, a dolgozatot pedig minél hamarabb könyv formában is szeretném ajánlani olvasóinknak.